

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 16.05.2012, sp. zn. 31 Cdo 4781/2009, ECLI:CZ:NS:2012:31.CDO.4781.2009.1

Číslo: 105/2012

Právní věta: Ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák. lze aplikovat v případě promlčení i v obchodních závazkových vztazích.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 16.05.2012

Spisová značka: 31 Cdo 4781/2009

Číslo rozhodnutí: 105

Číslo sešitu: 8

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Bezdůvodné obohacení, Promlčení

Předpisy: § 1 odst. 2 obch. zák.
§ 107 odst. 3 obč. zák.
§ 391 obch. zák.
§ 397 obch. zák.
§ 457 obč. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O b v o d n í s o u d pro Prahu 10 rozsudkem ze dne 29. 8. 2007 uložil právní předchůdkyni žalované, aby zaplatila žalobkyni částku 12 991 200 Kč s úrokem z prodlení ve výši 2,5 % ode dne 9. 9. 2003 do zaplacení (výrok pod bodem I) a rozhodl o náhradě nákladů řízení (výroky pod body II a III).

Soud prvního stupně zjistil, že mezi právní předchůdkyní žalované (společností IPS, a. s.) a vedlejším účastníkem byla dne 7. 7. 1992 uzavřena podle § 588 a násl. obč. zák. kupní smlouva, jejímž předmětem byl prodej pozemků o celkové výměře 16 799 m² za kupní cenu ve výši 19 400 000 Kč, jmenovitě: část původního pozemku č. kat. 1047 v kat. území S. dle oddělovacího plánu ze dne 15. 5. 1992, jeho část označená 1047/2, o výměře 3 462 m², druh pozemku ostatní, část označená 1047/3, o výměře 1 890 m², druh pozemku zastavěný, a část označená 1047/4, o výměře 11 447 m², druh pozemku ostatní, včetně venkovních úprav a trvalých porostů na prodávaných částech pozemku se nacházejících. Dále bylo zjištěno, že mezi společností IPS, a. s., a žalobkyní byla dne 17. 12. 1998 uzavřena kupní smlouva, jejímž předmětem byl prodej pozemků parc. č. 1047/22, o výměře 328 m², a parc. č. 1047/31, o výměře 756 m², v kat. území S., za kupní cenu ve výši 3 089 400 Kč.

Dne 9. 9. 2003 vydalo Ministerstvo zemědělství - Pozemkový úřad P. podle ustanovení § 9 odst. 4 zákona č. 229/1991 Sb. rozhodnutí, které nabylo právní moci dne 14. 10. 2003. Uvedeným

rozhodnutím bylo určeno, že pan V. Š. je vlastníkem pozemků parc. č. 1047/4, ostatní plocha, o výměře 11 002 m², parc. č. 1047/22, ostatní plocha, o výměře 328 m², parc. č. 1047/31, ostatní plocha, o výměře 99 m², a parc. č. 1047/47, ostatní plocha, o výměře 658 m², dosud vedených u Katastrálního úřadu P. – město na listě vlastnictví č. 1688 pro obec hl. m. P. – katastrální území S.

Dne 1. 7. 2004 byla mezi vedlejším účastníkem řízení a žalobkyní uzavřena smlouva o postoupení pohledávky, jejímž předmětem bylo postoupení pohledávky vedlejšího účastníka za právní předchůdkyní žalované, kterou měl z titulu kupní smlouvy uzavřené dne 7. 7. 1992 ohledně pozemku parc. č. 1047/4 ve výši sjednané kupní ceny 9 901 800 Kč.

Soud prvního stupně dospěl k závěru, že pokud právní předchůdkyně žalované uzavřela po datu účinnosti zákona č. 229/1991 Sb., tj. po datu 24. 6. 1991, kupní smlouvy k předmětným pozemkům, které měla v té době ve svém držení, postupovala v rozporu s ustanovením § 5 odst. 3 zákona č. 229/1991 Sb. a tyto kupní smlouvy jsou podle shora citovaného ustanovení neplatné. V důsledku toho vznikla kupujícím podle ustanovení § 420 odst. 1 obč. zák. škoda, za kterou žalovaná odpovídá. Výše této škody je pak dle soudu prvního stupně dána částkou, kterou žalovaná, resp. její právní předchůdkyně inkasovala od kupujících na základě neplatně uzavřených kupních smluv. V případě žalobkyně se jednalo o částku 3 089 400 Kč a ve vztahu k vedlejšímu účastníkovi o částku 19 400 000 Kč.

S ohledem na platně uzavřenou smlouvu o postoupení pohledávky mezi vedlejším účastníkem řízení a žalobkyní dospěl soud prvního stupně k závěru, že v řízení byla prokázána aktivní legitimize žalobkyně k uplatnění nároku v celkové výši 12 991 200 Kč s úroky z prodlení.

Soud prvního stupně odmítl námitku promlčení vznesenou žalovanou. Dospěl k závěru, že promlčecí doba se řídí ustanovením § 106 odst. 1 obč. zák., podle něhož se právo na náhradu škody promlčí za dva roky ode dne, kdy se poškozený dozví o škodě a o tom, kdo za ni odpovídá. Žalobkyně se o skutečnosti, že kupní smlouvy jsou podle § 5 odst. 3 zákona č. 229/1991 Sb. neplatné, dozvěděla doručením rozhodnutí Ministerstva zemědělství – Pozemkového úřadu P. ze dne 9. 9. 2003, nicméně rozhodnutí nabylo právní moci dne 14. 10. 2003. Tímto datem bylo teprve postaveno najisto, že došlo ke škodě a kdo za ni odpovídá. Dnem následujícím od uvedeného data počala běžet tříletá objektivní lhůta upravená v ustanovení § 101 obč. zák. a dvouletá subjektivní promlčecí lhůta podle § 106 odst. 1 obč. zák. Soud prvního stupně proto uzavřel, že byl-li žalobní návrh žalobkyně uplatněn podáním doručeným soudu dne 26. 4. 2004, byl uplatněn včas.

Soud prvního stupně dále odmítl obranu žalované spočívající v uplatněném nároku z titulu bezdůvodného obohacení v důsledku užívání nemovitostí za dobu od 7. 7. 1992 (vedlejším účastníkem) a od 17. 12. 1998 (žalobkyní) do vydání pozemků. K předmětným pozemkům totiž žalované nepřislušel žádný právní titul, který by odůvodňoval případný nárok takové částky, když žalovaná jako povinná osoba nebyla oprávněna s pozemky jakkoli disponovat.

K odvolání žalované M ě s t s k ý s o u d v Praze rozsudkem ze dne 13. 3. 2008 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že žalobu na zaplacení částky 12 991 200 Kč s příslušenstvím zamítl a rozhodl o náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů.

Odvolací soud dospěl k závěru, že v daném případě byly obě kupní smlouvy uzavřeny v rozporu s § 5 odst. 3 zákona č. 229/1991 Sb. Porušení blokačního ustanovení má bez ohledu na výsledek restitučního řízení za následek absolutní neplatnost kupní smlouvy. Plnění přijatá na základě těchto smluv jsou bezdůvodným obohacením (§ 451 obč. zák.). Proto je každý z účastníků smluv povinen vrátit druhému účastníku to, co na základě smlouvy dostal (§ 457 obč. zák.).

Odvolací soud dovedl, že v daném případě byly obě kupní smlouvy uzavřeny mezi podnikateli v

souvislosti s jejich podnikatelskou činností. Jde tedy o obchodní závazkové vztahy. Obsah kupní smlouvy se řídí a posuzuje podle občanského zákoníku, jelikož předmětné kupní smlouvy se týkaly prodeje nemovitostí. Stanovení promlčecí doby pro vydání bezdůvodného obohacení mezi podnikateli se ve smyslu rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. [35 Odo 619/2002](#) řídí obchodním zákoníkem. V daném případě je tedy promlčecí doba čtyřletá (§ 397 obch. zák.) a počíná běžet ode dne, kdy došlo k plnění na základě neplatné smlouvy (§ 394 odst. 2 obch. zák.), konkrétně od okamžiku, kdy byla zaplacená kupní cena. Vědomost či nevědomost účastníků o tom, že došlo k bezdůvodnému obohacení, není relevantní, neboť nejde o subjektivní lhůtu.

Jelikož byly kupní ceny zaplacené v srpnu 1992, resp. v prosinci 1998 a žaloba byla podána dne 26. 7. 2004, tedy po marném uplynutí promlčecí doby, dospěl odvolací soud k závěru, že námitka promlčení byla žalovanou vznesena důvodně. Z toho důvodu odvolací soud rozsudek soudu prvního stupně změnil tak, že žalobu v plném rozsahu zamítl.

Rozsudek odvolacího soudu napadla žalobkyně dovoláním. Jeho přípustnost zakládá na ustanovení § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. Rozhodnutí dle dovolatelky spočívá na nesprávném právním posouzení věci a vychází ze skutkového zjištění, které podle obsahu spisu nemá v podstatné části oporu v provedeném dokazování. Dovatelka je toho názoru, že odvolací soud špatně stanovil počátek běhu promlčecí doby a nesprávně aplikoval „ustanovení zákona a judikatury“.

Dovatelka předně namítá, že žalovaná věděla nebo musela vědět, že restituční nárok byl na předmětné pozemky uplatněn. Žalovaná žalobkyni skutečnost uplatnění restitučního nároku zatajila, na příslušném listě vlastnictví nebylo nic vyznačeno a žalobkyně neměla žádný důvod domnívat se, že je zde něco, co by mohlo rušit její vlastnické právo.

Ve smlouvě ze dne 17. 12. 1998 žalovaná výslovně prohlásila, že na smlouvě o převodu nemovitostí ke dni prodeje nevážnou žádné dluhy, zástavní práva ani jiná břemena. Žalovaná současně prohlásila, že pokud by se takové právní závady dodatečně zjistily, pak je na svůj náklad na výzvu strany kupující odstraní. Tvrzení žalované, že ke dni 17. 12. 1998 není její vlastnické právo k převáděným pozemkům nijak omezeno, tedy bylo nejspíše i úmyslné, neboť se později ukázalo, že žalovaná tuto vědomost měla.

Dovatelka se ztotožňuje se závěrem soudu prvního stupně, že promlčecí doba mohla běžet teprve ode dne rozhodnutí Ministerstva zemědělství, resp. od právní moci tohoto rozhodnutí, kdy bylo postaveno na jisto, že kupní smlouvy k předmětným pozemkům jsou neplatné s odkazem na § 5 odst. 3 zákona č. 229/1991 Sb. Až do této doby měli žalobkyně a vedlejší účastník pozemky připsány na svém listě vlastnictví jako svoje vlastnictví a byli bona fide, že jsou jejich vlastníky. Před datem 14. 10. 2003 se žalobkyně nemohla ničeho po žalované domáhat, neboť by musela být řešena otázka, z jakého právního titulu (vrácení kupní ceny, náhrady škody, či bezdůvodného obohacení atd.) se (svého nároku) domáhá.

Dovatelka dále namítá, že podle § 107 odst. 3 obč. zák. by bylo třeba přihlídnout k možnosti namítat promlčení ze strany žalované jen tehdy, jestliže by něco takového mohla platně a efektivně namítat i žalobkyně.

Odvolací soud se vůbec nezabýval desetiletou promlčecí dobou, která připadá v úvahu podle ustanovení § 107 odst. 2 obč. zák. v důsledku úmyslného či lstivého jednání žalované. Pokud se pro nezákonné chování žalované při sepsu kupní smlouvy stal vlastníkem pozemků třetí subjekt, pak šlo dle názoru dovolatelky o úmyslné bezdůvodné obohacení a lze zde uplatnit citovaný § 107 odst. 2 obč. zák. s desetiletou lhůtou, event. § 265 obch. zák. S odkazem na § 265 obch. zák. a § 3 obč. zák. nemůže žalovaná řádně uplatňovat námitku promlčení, když to byla právě žalovaná, která klamala a uváděla v omyl buď úmyslně, nebo vědomě.

Dovolatelka namítá, že odvolací soud měl při posuzování promlčení zkoumat okolnosti v chování žalované, vyvolávání omylu prostřednictvím jejího úmyslného či lstivého chování. Odvolací soud by potom dle dovolatelky musel dospět k závěru, že promlčecí doba je desetiletá, či že právo žalované na promlčení nepožívá právní ochrany (§ 265 obch. zák. a § 3 obč. zák.).

Ve smyslu § 391 obch. zák. běží promlčecí doba ode dne, kdy právo mohlo být u soudu uplatněno poprvé. Dovolatelka opětovně opakuje, že u soudu mohla poprvé uplatnit právo po 14. 10. 2003, tj. po právní moci rozhodnutí, že vlastníkem předmětných nemovitostí se stala třetí osoba.

Podle dovolatelky tedy nepostačuje, aby soud odkázal na § 397 obch. zák. a nezkoumal okolnosti a chování žalované v dané věci, když za uplatnění § 398 obch. zák. by žalobkyni chováním žalované vznikla škoda, přičemž i zde je promlčecí lhůta desetiletá.

Závěrem dovolatelka namítá nepřezkoumatelnost rozsudku odvolacího soudu, který se nevypořádal s uplatněním zákonných ustanovení, která stanoví desetiletou promlčecí lhůtu. Právní názor odvolacího soudu byl překvapivý a v podstatě byl žalobkyni sdělen až v odůvodnění napadeného rozsudku.

Ze shora uvedených důvodů dovolatelka navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil napadené rozhodnutí odvolacího soudu a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Žalovaná se ve vyjádření k dovolání plně ztotožnila s rozhodnutím odvolacího soudu. Namítla, že žalobkyně nepředložila žádný důkaz o tom, že žalovaná, resp. její právní předchůdkyně, jednala lstivě, lhala o stavu věci ve snaze zbavit se pozemků. Ze stejného důvodu žalovaná odmítá tvrzení žalobkyně, že se v řízení prokázalo, že to byla žalovaná, kdo věděla nebo vědět musela ze spisu Ministerstva zemědělství – pozemkového úřadu, že tu restituční nárok uplatněn byl, a to dokonce dopisem restituenta, což dle tvrzení žalobkyně žalovaná popírala a zamlčovala. Tato tvrzení nemají dle žalované oporu v provedeném dokazování. Žalobkyně o absolutní neplatnosti kupních smluv věděla, jelikož byla v době zahájení správního řízení pozemkovým úřadem označena jako osoba povinná k vydání dotčených pozemků osobě oprávněné, v důsledku jejího nesprávného právního posouzení však došlo k promlčení jejich práv. Z těchto důvodů žalovaná navrhl, aby Nejvyšší soud podané dovolání zamítl.

N e j v y š š í s o u d rozhodnutí odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Napadený rozsudek odvolacího soudu byl vyhlášen před 1. 7. 2009, kdy nabyla účinnosti novela občanského soudního řádu provedená zákonem č. 7/2009 Sb. Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o. s. ř.) proto vzhledem k bodu 12 přechodných ustanovení v článku II uvedeného zákona dovolání projednal a rozhodl o něm podle občanského soudního řádu ve znění účinném do 30. 6. 2009.

Usnesením ze dne 6. 10. 2011 Nejvyšší soud podle ustanovení § 107 odst. 1 a 3 o. s. ř. rozhodl, že v řízení bude na straně žalované pokračováno se společností S., a. s.

Tříčlenný senát č. 23, který měl podle rozvrhu práce Nejvyššího soudu dovolání projednat a rozhodnout o něm, při posuzování otázky, zda lze při posuzování promlčení v obchodněprávních vztazích aplikovat § 107 odst. 3 obč. zák., dospěl k právnímu názoru odlišnému od toho, který byl vyjádřen v rozsudku velkého senátu obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2003, sp. zn. [35 Odo 619/2002](#) (rozhodnutí Nejvyššího soudu zde uvedená jsou dostupná veřejnosti na webových stránkách Nejvyššího soudu www.nsoud.cz), uveřejněném pod č. 26/2004 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 26/2004“). Proto rozhodl o postoupení věci k rozhodnutí velkému senátu občanskoprávního a obchodního kolegia podle § 20 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o

soudech, soudcích, přísedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Velký senát občanskoprávního a obchodního kolegia pak věc projednal a rozhodl o ní v souladu s ustanoveními § 19 a § 20 odst. 1 uvedeného zákona.

Nejvyšší soud po zjištění, že dovolání bylo podáno včas oprávněnou osobou a že je podle § 237 odst. 1 písm. a) o. s. ř. přípustné, jelikož rozhodnutím odvolacího soudu bylo změněno rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé, přezkoumal napadený rozsudek odvolacího soudu podle ustanovení § 242 odst. 1 a 3 o. s. ř. a dovedl, že dovolání je důvodné.

Podle skutkového zjištění odvolacího soudu, které nebylo dovoláním napadeno, byly obě kupní smlouvy mezi právní předchůdkyní žalované a žalobkyní a vedlejším účastníkem uzavřeny mezi podnikateli v souvislosti s jejich podnikatelskou činností. Odvolací soud správně dovedl, že běh a délku promlčecí doby je třeba posuzovat podle ustanovení § 394 odst. 2 a § 397 obch. zák. Kupní smlouvy byly uzavřeny v rozporu s § 5 odst. 3 zákona č. 229/1991 Sb. a jsou tedy pro porušení blokačního ustanovení zákona o půdě absolutně neplatné. Odvolací soud dospěl i ke správnému právnímu závěru, že plnění přijatá na základě těchto smluv jsou bezdůvodným obohacením (§ 451 obč. zák.). Proto je každý z účastníků neplatných smluv povinen vrátit druhému účastníku to, co na základě smlouvy dostal (§ 457 obč. zák.). Otázkou, jež byla dovolacímu soudu předestřena k řešení, je otázka, zda došlo k promlčení žalovaného nároku na vydání bezdůvodného obohacení.

V této souvislosti je třeba posoudit, zda na běh promlčecí doby se v daném případě aplikuje výlučně úprava obsažená v obchodním zákoníku, či zda je pro tento případ použitelná i úprava obsažená v zákoníku občanském. Nejvyšší soud se k této problematice vyjádřil ve shora uvedeném R 26/2004, v němž uvedl: „Právní úprava promlčení v obchodním zákoníku má komplexní povahu [...]. Skutečnost, že obchodní zákoník výslovně neupravuje počátek běhu promlčecí doby a její délku, pokud jde o právo na vydání bezdůvodného obohacení (na rozdíl od občanského zákoníku – srov. jeho § 107), pak neznamena nutnost aplikace právní úpravy občanského zákoníku, nýbrž pouze to, že tyto otázky je zapotřebí řešit dle obecných ustanovení obchodního zákoníku o promlčení (dle jeho § 391 a § 397). Jelikož obchodní zákoník je v poměru k občanskému zákoníku předpisem zvláštním (lex specialis), což platí i pro obecná ustanovení obchodního zákoníku upravující promlčení (§ 391 a § 397) v poměru k ustanovení § 107 občanského zákoníku, platí, že při řešení otázky promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodních vztazích se použije především právní úprava obsažená v obchodním zákoníku.“

Dovolací soud v tomto rozhodnutí tudíž dospěl k závěru, že úprava promlčení obsažená v obchodním zákoníku je ve vztahu k bezdůvodnému obohacení úpravou komplexní, současně ovšem uvedl, že „obchodní zákoník je v poměru k občanskému zákoníku předpisem zvláštním (lex specialis)“ a že „při řešení otázky promlčení práva na vydání bezdůvodného obohacení v obchodních vztazích se použije především právní úprava obsažená v obchodním zákoníku.“

Nejvyšší soud zdůrazňuje, že obchodní zákoník představuje obecně lex specialis vůči zákoníku občanskému (§ 1 odst. 2 obč. zák.). Otázky obchodním zákoníkem neupravené se řídí příslušnými ustanoveními zákoníku občanského. Je tedy třeba posoudit, zda skutečně úprava promlčení v obchodním zákoníku představuje komplexní úpravu, jak bylo vyjádřeno v R 26/2004, či zda je třeba tento závěr revidovat, a zda je možno i v obchodních závazkových vztazích aplikovat ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák., podle něhož platí, že jsou-li účastníci neplatné nebo zrušené smlouvy povinni vzájemně si vrátit vše, co podle ní dostali, přihlédne soud k námitce promlčení jen tehdy, jestliže by i druhý účastník mohl promlčení namítat.

Nejvyšší soud dospěl k závěru, že ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák. lze aplikovat i v případě promlčení v obchodních závazkových vztazích. Komplexnost právní úpravy promlčení v obchodním zákoníku je třeba chápat v tom smyslu, že obchodní zákoník upravuje běh a délku všech promlčecích

dob. V případě nároku na vrácení plnění z neplatné smlouvy se tedy neaplikuje ustanovení § 107 odst. 1 a 2 obč. zák., nýbrž ustanovení § 394 odst. 2 a § 397 obch. zák. Tím ovšem není vyloučena aplikace ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák., neboť tento případ obchodní zákoník neupravuje (nejde totiž o otázku běhu či délky promlčecí doby). V takovém případě se pak použije ustanovení předpisu obecného, tedy zákoníku občanského. Argument komplexnosti právní úpravy promlčení v obchodním zákoníku s cílem vyloučit možnost aplikace určitých ustanovení zákoníku občanského nemůže právě s ohledem na princip speciality obchodního zákoníku vyjádřený v § 1 obch. zák. obstát. Nejvyšší soud proto tímto reviduje svůj názor vyjádřený v R 26/2004.

Nejvyšší soud v této souvislosti též připomíná, že otázka výkladu a aplikace ustanovení § 457 obč. zák. a § 107 odst. 3 obč. zák. byla v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu vyřešena rozsudkem velkého senátu občanskoprávního a obchodního kolegia ze dne 14. 7. 2010, sp. zn. [31 Cdo 2250/2009](#), uveřejněném pod č. 32/2011 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, jímž došlo ke sjednocení judikatury v této právní otázce. Ve zmíněném rozsudku Nejvyšší soud dovodil, že „důsledkem absolutně neplatné smlouvy je vznik synallagmatického závazku ve smyslu ustanovení § 457 obč. zák.“ a že „ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák. dopadá na všechny případy, kde synallagmatický vztah vznikl ze zákona“. Vycházel z toho, že „typicky oboustranně zavazující smlouvou je i smlouva kupní, kdy práva a povinnosti obou účastníků smlouvy jsou vzájemně podmíněná, a rovněž tak jsou vzájemně podmíněné jejich nároky na vrácení už přijatých plnění. V případě koupě nemovitosti jsou vzájemnými a navzájem podmíněnými plněními ze strany prodávajícího převod vlastnictví a ze strany kupujícího zaplacení kupní ceny.“ S odkazem na již dříve publikovanou judikaturu (srov. rozhodnutí uveřejněné ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek pod č. 4/1998, nebo rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 25. 5. 2000, sp. zn. [25 Cdo 2432/99](#)) dodal, že „na charakteru synallagmatického závazku smluvních stran nic nemění ani okolnost, že účastník neplatné smlouvy splnil povinnost vrátit přijaté plnění nikoliv účastníku smlouvy (prodávajícímu), nýbrž přímo vlastníku této věci.“ K těmto závěrům se pak přihlásil i ve svých dalších rozhodnutích (srov. například rozsudek ze dne 8. 9. 2010, sp. zn. [28 Cdo 4166/2009](#), rozsudek ze dne 21. 10. 2010, sp. zn. [28 Cdo 3041/2010](#), usnesení ze dne 4. 1. 2011, sp. zn. [28 Cdo 4551/2010](#)). Z uvedeného vyplývá, že ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák. se vztahuje k promlčení práv ze synallagmatického vztahu podle ustanovení § 457 obč. zák. Ustanovení § 457 obč. zák. se aplikuje i v obchodněprávních vztazích v případě plnění z neplatné smlouvy. Obchodní zákoník zvláštní úpravu promlčení práv ze synallagmatického vztahu neobsahuje.

Je tedy třeba ve smyslu ustanovení § 1 odst. 2 obch. zák. i na případy promlčení práv ze synallagmatického obchodněprávního vztahu aplikovat právní úpravu obsaženou v ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák.

Z výše uvedeného vyplývá, že počátek i délku běhu promlčecí doby práva na vydání bezdůvodného obohacení je v souzené věci nutné posoudit podle obchodního zákoníku za současné aplikace § 107 odst. 3 obč. zák. Žalobkyně svou restituční povinnost, která vyplývá z neplatné kupní smlouvy, splnila (vlastnictví k předmětným nemovitostem nabyt rozhodnutím Ministerstva zemědělství České republiky - Pozemkového úřadu P. ze dne 9. 9. 2003, Ing. V. Š.). Žalobkyni proto svědčí vůči žalované právo na vrácení zaplacené kupní ceny za předmětné nemovitosti, která představuje nárok na vydání bezdůvodného obohacení z neplatné kupní smlouvy. Protože by však žalobkyně nemohla namítat promlčení vlastnického práva, je namísto aplikace ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák. Z toho důvodů je nutné dospět k závěru, že nárok na vrácení kupní ceny za předmětné nemovitosti není promlčen.

Ve světle předeslaných závěrů se dovolací soud dále nezabýval námitkou dovolatelky, že odvolací soud nesprávně posoudil jí vznesenou námitku promlčení s ohledem na výkon práva v rozporu se zásadami poctivého obchodního styku (§ 265 obch. zák.).

Stejně tak se dovolací soud nezabýval ani ostatními námitkami dovolatelky ohledně úmyslného a

Istivého chování žalované, které by měly mít vliv na trvání promlčecí doby, ani námitkami směřujícími do vad řízení. Posouzení uvedených námitek se vzhledem k aplikaci § 107 odst. 3 obč. zák., podle kterého soud k námitce promlčení vznesené žalovanou nepřihlédne, nemůže promítnout do výsledku řízení, a je tudíž bezpředmětné.

Z výše uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není z hlediska uplatněného dovolacího důvodů správný. Nejvyšší soud jej proto podle ustanovení § 243b odst. 2, věty za středníkem, o. s. ř. zrušil a věc podle ustanovení § 243b odst. 3, věty první, o. s. ř. vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odlišné stanovisko JUDr. Zdeňka Krčmáře

V případě obou kupních smluv zkoumaných v této věci je nárok kupujícího na vrácení kupní ceny nárokem vzájemně podmíněným závazkem vrátit prodávajícímu předmět koupě (zde sporné nemovitosti). Srov. mutatis mutandis např. již zprávu bývalého občanskoprávního kolegia Nejvyššího soudu SSR ze dne 21. 12. 1978, sp. zn. [Cpj 37/78](#), o zhodnocení úrovně rozhodování soudů SSR ve věcech odpovědnosti za neoprávněný majetkový prospěch podle § 451 a násl. obč. zák., uveřejněnou pod číslem 1/1979 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, str. 8 a 9, jakož i zprávu občanskoprávního kolegia bývalého Nejvyššího soudu ČSR z 28. 3. 1975, sp. zn. [Cpj 34/74](#), o zhodnocení stavu rozhodování soudů ČSR ve věcech neoprávněného majetkového prospěchu, uveřejněnou pod číslem 26/1975 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek (dále jen „R 26/1975“), str. 145-146. Ve zhodnocení rozhodování soudů o odpovědnosti za neoprávněný majetkový prospěch se zaměřením na postih majetku z nepoctivých zdrojů, schváleném občanskoprávním kolegiem bývalého Nejvyššího soudu ČSR dne 29. 9. 1987, sp. zn. [Cpj 41/87](#), uveřejněném pod číslem 4/1988 Sbírký soudních rozhodnutí a stanovisek, se k tomu dále uvádí (str. 21 a 22), že účastník neplatné smlouvy splní povinnost vrátit plnění přijaté z neplatné smlouvy podle ustanovení § 457 odst. 1 obč. zák. také tehdy, jestliže vydá věc poškozenému. Činí tak totiž za toho, kdo věc poškozenému prodal; plní proto současně uvedenou povinnost, kterou má vůči druhému účastníkovi neplatné smlouvy, i když tento subjekt není znám.

Ze skutkového stavu věci se podává, že osoba oprávněná podle zákona o půdě se mohla ujmout právního panství nad věcí až právní mocí rozhodnutí z 9. 9. 2003, tedy 14. 10. 2003. K tomuto dni lze tudíž nejdříve hovořit o tom, že se plnění prodávajícího z neplatných smluv (první a druhé), tvořené spornými nemovitostmi vrátilo tomu, komu náleželo.

Právo na vrácení nemovitostí jejich vlastníku se nepromlčuje (v intencích § 100 odst. 2, věty první, obč. zák.), kdežto právo na vrácení zaplacené kupní ceny (peněžitého plnění) promlčitelné je. Jakkoliv obchodní zákoník v ustanoveních o promlčení neobsahuje výslovně pravidlo obdobné tomu, jež se pro občanskoprávní vztahy výslovně podává z ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák., prosazují se při úvaze o promlčení nároku na vrácení plnění z neplatné smlouvy v obchodních závazkových vztazích stejné zásady jako ty, jež se podávají z dikce posledně označeného ustanovení občanského zákoníku.

V tomto ohledu platí pro neplatné obchodní smlouvy totéž, co judikatura dovodila výkladem pro občanskoprávní vztahy v době před 1. 4. 1983, kdy nabyt účinnosti zákon č. 131/1982 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský zákoník a upravují některé další majetkové vztahy a jímž byl občanský zákoník (teprve) doplněn o pravidlo vtělené nyní v textu jeho § 107 odst. 3.

Do té doby soudní praxe (srov. R 26/1975) i literatura (srov. např. Korecká, V.: Neoprávněný majetkový prospěch v občanském právu. Universita J. E. Purkyně v Brně. Vydání první. Brno 1981, str. 118 nebo Vaněk, J.: Neoprávněný majetkový prospěch. 1. vydání. Panorama Praha 187, str. 144) vycházela z toho, že promlčení peněžitého plnění brání (vzhledem k synallagmatické povaze závazku

z neplatné smlouvy) trvající podmíněnost závazku. Dokud tedy trvala vzájemná podmíněnost vrácení plnění z neplatných smluv mezi jejich účastníky (do 14. 10. 2003), neběžela promlčecí doba ohledně práva kupujících na vrácení zaplacení kupní ceny.

Závěr, že právo na vrácení plnění z neplatné kupní smlouvy se nepromlčí žádnému z účastníků takové smlouvy, dokud trvá vzájemná podmíněnost závazku z neplatné smlouvy, tvořená na straně jedné povinností kupujícího vrátit (vydat) kupovanou věc a na straně druhé povinností prodávajícího vrátit (zaplatit) obdržanou kupní cenu, je tudíž dovoditelný (pro obchodní závazkové vztahy) již v režimu obchodního zákoníku.

Za této situace je samozřejmě nesprávné spekulovat o použitelnosti ustanovení § 107 odst. 3 obč. zák. na obchodní závazkové vztahy. Důvod jakkoliv měnit závěry obsažené v rozsudku velkého senátu obchodního kolegia Nejvyššího soudu ze dne 18. 6. 2003, sp. zn. [35 Odo 619/2002](#) uveřejněném pod číslem 26/2004 Sbírkou soudních rozhodnutí a stanovisek, tedy dán nebyl.

Rozsudek velkého senátu Nejvyššího soudu v této věci vychází z metodologicky chybného přístupu, podle kterého skutečnost, že obchodní zákoník o některé obecné právní otázce mlčí, má být důvodem pro odskok k pravidlům obsaženým v zákoníku občanském.

Jsem přesvědčen o tom, že ne každé chybějící pravidlo brání smysluplnému výkladu právních norem soustředěných v obchodním zákoníku a že rezignace na pokus o takový rozumný výklad (jenž byl z pohledu argumentů, jež jsem přednesl výše, plně možný), kterou většina přijímající rozhodnutí velkého senátu demonstrovala v této věci, není hodna následování.